

Шурхно Наталія. Формування інфомедійної грамотності на уроках української мови в основній школі з використанням інтерактивних методів// Українська мова і література в школах України. – 2021. – №1. – С.4-6.

УДК 373.542:811.161.2

ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ

Наталія ШУРХНО, директор Дяківської гімназії Берездівської сільської ради Шепетівського району Хмельницької області, аспірантка Житомирського державного університету імені Івана Франка

У статті висвітлено питання формування інфомедійної грамотності учнів у шкільному курсі української мови на засадах інтерактивного підходу. Шляхом наукового осмислення порушеної проблеми окреслено суть інфомедійної грамотності. Визначено інтерактивні методи, які уможливають ефективне формування інфомедійно грамотної мовної особистості. Особливу увагу приділено пошуковій, аналітичній і творчій роботі з медіатекстами. Запропоновано відповідні методичні рекомендації щодо застосування дидактичних ігор, флеш-карт, творчих завдань із використанням соціальних мереж. Наголошено на тому, що інтерактивні методи активізують процес формування інфомедійної грамотності учнів, залучають їх до діалогу, до творчого самовираження з використанням медіаресурсів.

Ключові слова: інфомедійна грамотність, медіатекст, урок української мови, інтерактивні методи навчання, критичне мислення.

SHURKHNO NATALIA.THE FORMATION OF INFOMEDIA LITERACY IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS IN PRIMARY SCHOOL USING INTERACTIVE METHODS.

The article highlights the issue of formation of infomedia literacy of students in the school course of the Ukrainian language on the basis of an interactive approach. Through scientific understanding of the problem, the essence of the basic concepts is outlined. Interactive methods have been identified that enable the effective formation of an information-literate language personality. Particular attention is paid to search, analytical and creative work with media texts. Relevant methodical recommendations on application of didactic games, flash-cards, creative tasks with use of social networks are offered. It is emphasized that interactive methods activate the process of formation of infomedia literacy of students, involve them in dialogue, creative self-expression with the use of media resources.

Key words: *infomedia literacy, media text, Ukrainian language lesson, interactive teaching methods, critical thinking.*

Сьогодні нова українська школа розвивається, технологізується, закладає фундамент для успіху та самореалізації юної особистості в умовах інформаційного суспільства. У цьому контексті особливої уваги потребує вміння учнів здобувати інформацію з різних джерел (преси, телебачення, мережі Інтернет та ін.), засвоювати, поповнювати та оцінювати її. Потрапляючи під вплив стрімкого інформаційного потоку, сучасний учень відчуває труднощі щодо цілісного сприймання медіатекстів, оскільки в нього домінує кліпове мислення, фрагментарна свідомість, а це, зокрема, заважає критичному мисленню, адекватному реагуванню на спожиту інформацію. Для вирішення окресленої проблеми важливо формувати інфомедійну грамотність учнів у процесі вивчення шкільних предметів. Активізувати

відповідну роботу можна за допомогою інтерактивних методів навчання. Застосування цих методів у системі українськомовної освіти дасть змогу зробити навчальний процес продуктивним, динамічним і диверсифікованим. В умовах вимушеного карантину особливо гостро постала необхідність осмислення й перегляду традиційних підходів до мовної освіти, до пошуку нових форм, методів, засобів навчання української мови.

Згідно з концепцією «Нова українська школа» (2016), інфомедійну грамотність визнано однією з десяти ключових компетентностей [2, с.10]. Суспільству потрібна інтелектуально розвинена компетентна особистість, здатна самокритично мислити, творчо діяти, застосовувати знання в нестандартних ситуаціях, неординарно розв'язувати проблеми, створювати нове, вільно володіти мовними засобами у будь-якій мовленнєвій ситуації, обмінюватися інформацією в різних сферах діяльності, у публічному й приватному спілкуванні.

Формування інфомедійної грамотності у процесі навчання української мови належить до актуальних питань сьогодення, на ньому акцентують увагу такі науковці, як Ж. Горіна, С. Караман, О.Караман, О.Семенов, Н.Пономаренко та ін. Студіювання різних аспектів формування інфомедійно грамотної особистості на уроках української мови висвітлено в працях О.Глазової, Г. Корицької, О. Кучерук, О. Шуневич та ін. Зокрема, Г. Корицька розглядає особливості розвитку шкільної мовної освіти в умовах розвитку електронного навчального середовища [3]. О. Шуневич досліджує формування одного із компонентів інфомедійної грамотності – це медіаграмотності [7]. Варто зазначити, що останнім часом поживавився інтерес дослідників до різних аспектів інтегрування медіаосвіти у шкільний курс української мови, однак питання формування інфомедійної грамотності учнів у процесі навчання української мови на основі інтерактивного підходу розкрито неповною мірою.

Мета статті – визначити умови формування інфомедійної грамотності учнів основної школи на уроках української мови, поділитися

досвідом використання інтерактивних методів у процесі роботи з медіатекстом.

У новій редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні зазначено, що *медіаінформаційна грамотність* – МІГ (mediaandinformationalliteracy – MIL) – сучасна стратегія ЮНЕСКО, яка полягає в поєднанні традиційних концептів «медіаграмотності» та «інформаційної грамотності» в спільний концепт МІГ, що позначає комбінований набір компетенцій (знань, навичок і відносин), необхідних на сьогодні для життя і роботи [1].

О. Кучерук, услід за розробниками матеріалів «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність. Зимова школа» (IREX, 2020), розглядає *інфомедійну грамотність* як таку, що інтегрує в собі кілька компонентів: інформаційну грамотність, медіаграмотність, критичне мислення, соціальну толерантність, стійкість до впливів медіа на наші емоції, фактчекінг, цифрову безпеку, візуальну грамотність, інноваційність, креативність [4, с. 9].

О. Шуневич, розглядаючи питання формування медіаграмотності учнів на уроках української мови, визначила структуру і зміст медіаграмотності як результату компетентнісної медіаосвіти, зацентувала увагу на необхідності виокремлення у структурі медіаграмотності, окрім когнітивного та діяльнісного, ще й емоційно-ціннісного компонента. Дослідниця наголошує, що важливим і складним є залучення учнів до медіаторчості [7, с.105]. Як приклад можна запропонувати учням написати есе на одну з тем: «Кольорові сни», «Танок сніжинки», – й доповнити текст самостійно створеним фотоколажем чи відеороликом. Розвиток медіаторчих умінь учнів варто поєднувати з формуванням навичок аналізу медіатекстів. У 8 класі на уроках української мови в процесі вивчення простого речення можна запропонувати дібрати медіатексти для ілюстрації теми «Прості речення в заголовках газет» й зробити коментар до функційно-синтаксичних особливостей заголовків дібраних медіатекстів. Такі види роботи розвивають критичне мислення, творчі й аналітичні здібності.

Одна з умов інтегрування інфомедійної грамотності в шкільний курс української мови – урахування засад електронної лінгводидактики, що уможливорює створення не лише інтерактивного освітнього середовища, а й мультимедійного, мобільного, інформаційно насиченого й комунікативного. При цьому можна використовувати довідкові медіаресурси, якісний контент інтернет-середовища, соціальних мереж тощо.

Використання медіа уможливорює практикувати *творчі завдання-релаксації* (уявіть ситуацію, що ви з товаришем опинилися в осінньому парку (лісі). Прослухавши музику, переглянувши репродукції картин (наперед дібрані), складіть акровірш зі словами: осінь, парк (ліс), дерева, листя). Групове створення якісних медіатекстів, мультимедійної презентації, написання анотацій (наприклад, на підручник з української мови), створення реклами члена речення, виду речення та ін. – способи, які уможливають інтегрування інфомедійної грамотності у шкільний курс української мови. У результаті такого підходу учнів можна залучати писати короткі повідомлення, так звані «пости», у соціальних мережах (Instagram, Twitter, Facebook), створювати короткі відеоролики про шкільне життя, фотоколажі з коментарями, які пояснюють значення відповідних фото для мережевої спільноти. Дидактична цінність таких видів роботи в тому, що вони формують адекватне сприйняття інформації, розвивають медійну й комунікативну компетентність, мотивують вивчати мову як засіб пізнання, спілкування, самовираження.

Важливу роль у формуванні інфомедійної грамотності учнів на уроках української мови відіграє використання інтерактивних методів та засобів ІКТ, що стимулюють активність учнів, сприяють не тільки розвитку мислення, креативних здібностей, а й осучаснюють уроки української мови. Зокрема, О. Кучерук зазначає, що одним із шляхів створення й підтримання позитивної мотивації, інтересу до навчання, спрямованого на розвиток навичок удосконалення написаного, є урізноманітнення форми занять, проведення не лише традиційних уроків, а й уроків-практикумів із

застосуванням «комп'ютерного редактора», що забезпечує автоматичний контроль за орфографічною правильністю тексту, уроків розвитку мовлення з елементами дискусії та ін. [5, с.142].

Аналіз власної педагогічної практики переконує, що з-поміж інтерактивних методів у формуванні інфомедійної грамотності учнів на уроках української мови особливий інтерес в учнів основної школи викликають дидактичні ігри. У працях дослідників (О. Брижаченко, Л.Мелешко, О. Пометун та ін.) виокремлено різні типи і види дидактичних ігор:

1) ігри-подорожі – відображають реальні факти і події у процесі мандрівки за спеціально створеною картою, цим посилюють емоційні враження, надають пізнавального змісту навчально-ігровій діяльності, загадкової незвичайності;

2) ігри-припущення – передбачають складання текстів на основі фантастичних аналогій, активної роботи уяви, встановлення причиново-наслідкових зв'язків: «Що було б, якби...?», «Що б я зробив, якби ...?» та ін.; у такі ігри можна інтегрувати роботу з ІКТ – створення текстів за допомогою вордівського редактора чи презентацій із використанням програми Microsoft PowerPoint;

3) навчально-комп'ютерні ігри – з одного боку, – це метод розвивальної взаємодії суб'єктів навчання і комп'ютера, за допомогою якого моделюються та імітуються навчально-предметні й життєві ситуації, розв'язання яких потребує дотримання певних правил; а з іншого, – це електронний навчальний ресурс, у якому спеціально програмується навчально-ігрова діяльність учнів [6, с.47-48].

Цінність таких ігор полягає в активізації емоційно-розумових процесів (єдності слова, дії, думки, волі, уяви учнів), у вихованні вміння слухати і чути завдання, запитання вчителя і відповіді учнів, уміння зосереджувати увагу на змісті розмови навчального діалогу, висловлювати судження. Відповідно до ідей НУШ, дидактична гра – це один із запитаних методів

інноваційного навчання, розвитку когнітивно-комунікативного і креативного потенціалу учнів, що доповнює традиційну систему методів навчання виховання української мови.

Різновидом інтерактивного навчання є веб-квести. Це проблемно-пошукові, дослідницькі завдання з елементами гри, для виконання яких використовуються Інтернет-ресурси. Веб-квести є додатковим стимулом для мотивованого навчання учнів, розширюють світогляд і збагачують додатковими знаннями та вміннями. Веб-квестова технологія допомагає учням працювати в команді, вміти знаходити необхідну інформацію в гіперсередовищі, аналізувати її, критично оцінювати, систематизувати, вирішувати поставлені завдання.

Групова робота з *флеш-картками* допоможе за короткий проміжок часу запам'ятати інформацію. Так, наприклад, вивчаючи у 8 класі такий розділ науки про мову, як синтаксис, можна використати флеш-картки, на яких з одного боку безособові речення, а з іншого – спосіб морфологічного вираження в них головних членів. Флеш-картки з різними типами речень, які учні систематично будуть повторювати, лише допоможуть їм опанувати відповідну складну тему. Також можна розробити картки для вивчення розділових знаків у складному різних типах речень. Використання флеш-картки як засобу актуалізації, закріплення та систематизації знань, сприяє розвитку здібностей когнітивної сфери учнів.

Метод *кластер* (графічна форма організації інформації) стає інтерактивним завдяки груповій формі навчання, він спонукає учнів вільно думати й відкрито висловлюватися з певної теми на основі відповідної інфографіки. Цей метод можна застосовувати на будь-якому етапі уроку. Наприклад, на під час підсумкової рефлексії цей спосіб виконує функцію систематизації здобутих знань.

Метод *блайднес* (від англ. – сліпий) – своєрідний текстовий пазл. Його можна використати на уроках з метою розвитку мовлення: кожна група отримує частину медіатексту (з журналу, газети тощо), опрацьовує її,

презентує/переказує в класі, після чого разом вирішують, у якій послідовності потрібно розмістити фрагменти, щоб вийшов цілісний медіатекст. Можливий інший варіант застосування цього методу, наприклад завдання групам: Вдумливо прочитайте уривок із листа письменника В. Стуса до сина Дмитра. Яка головна думка тексту? Визначте стиль мовлення. Підготуйте груповий виступ на тему: «Чи потрібно сьогодні молодій людині мати вищу освіту», використовуючи вислів «Неук має велику перевагу перед освіченою людиною: він завжди задоволений собою».

Поразка – це не тільки біда. Це ще й благо, добро. Поразка мусить стимулювати на чергову перемогу – це логіка сильних (а Ти – мужчина!). У поразці опускають руки лише слабкі. Освіта потрібна людині не для іспиту і вступу до технікуму, а для неї самої. Ти повинен бути освіченою людиною. Освіта – це вид гігієни. Письмо з помилками – то як невмиті руки чи зуби. Бо теперішня людина – тільки освічена. Людина – це обов'язок, а не титул (народився – і вже людина). Людина твориться, самонароджується (*В. Стус*).

Отже, формування інфомедійної грамотності учнів основної школи на уроках української мови з використанням інтерактивних методів розвиває критичне мислення, уміння відбирати інформацію, аналізувати її, створювати медіатекст, співпрацювати, обмінюватися думками, використовуючи при цьому медіаресурси. У подальшому варто продовжити дослідження методики навчання української мови на засадах медіаосвіти.

Список використаної літератури

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція)// MediaSapiens. – 24 квітня 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya
2. Концепція «Нова українська школа»; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко.). – Київ, 2016. – 35с. – Електронний ресурс.

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

3. Корицька Г. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища / Корицька Г. // Е-learning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін: колективна монографія, за заг. ред. Г. Р. Корицької, Т. М. Путій, Івано-Франківськ, Україна: Симфонія форте, 2017. – С. 40-54.
4. Кучерук Оксана. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти / Кучерук Оксана // Українська мова і література в школі. – 2020. – №3. – С.9-12.
5. Кучерук О. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови: навчальний посібник/ Кучерук О. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – С. 14.
6. Кучерук О. А. Формування лексичної компетентності учнів засобами комп'ютерних ігор у навчанні української мови / Кучерук О. А. // Інформаційні технології і засоби навчання, 2018, Том 63, №1. – С. 47-55. Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>
7. Шуневич О. М. Шляхи формування медіаграмотності в процесі навчання учнів української мови/ ОМ Шуневич // Український педагогічний журнал. – 2017. - №4. – С. 103-111.